

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY FANLAR DARSLARIDA LOYIHA
FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING ILMIIY-NAZARIY ASOSLARI**

Umarova Nafisa Ahmatilloevna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

*Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) mutaxassisligi
1-bosqich magistranti*

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlar darslarida loyiha faoliyatini tashkil etishning ilmiy-nazariy asoslari yoritiladi. Loyiha faoliyati o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni hal etish, guruhda ishlash va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tabiiy fanlar darslarida loyiha faoliyatini tashkil etish o'quvchilarga nafaqat fan mavzularini chuqur o'rganish, balki ularni real hayotdagi muammolar bilan bog'lash imkonini beradi. Maqolada loyiha faoliyatining nazariy asoslari, metodik yondashuvlari va o'quv jarayoniga integratsiyalashuvi yoritiladi. Tajriba-sinov natijalari loyiha faoliyatining o'quvchilarni faollashtirish, kreativlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda samarali ekanligini ko'rsatadi. Maqolada shuningdek, loyiha faoliyatining pedagogik jihatlari, baholash mezonlari va metodik yondashuvlar haqida tahlil qilinadi.*

***Tayanch so'zlar:** loyiha faoliyati, tabiiy fanlar, boshlang'ich ta'lim, metodik yondashuv, kreativlik, tanqidiy fikrlash, pedagogik asoslar.*

Kirish. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarini chuqurlashtirish va ularda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda loyiha faoliyati samarali pedagogik vosita sifatida qaraladi. Loyiha faoliyati orqali o'quvchilar nafaqat fan bo'yicha bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatiga ega bo'ladilar, balki guruhda ishlash, kommunikatsiya qilish, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish, vaqtni to'g'ri taqsimlash kabi ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar. Tabiiy fanlar darslarida loyiha faoliyatini qo'llash o'quvchilarni o'qish jarayoniga faollashtiradi, ularni ko'proq o'rganishga, o'z bilimlarini amalda qo'llashga va muammolarni hal qilishga o'rgatadi.

Loyiha faoliyatining ilmiy-nazariy asoslari, pedagogik yondashuvlari va metodik strategiyalarni aniq belgilash ushbu jarayonni samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun tabiiy fanlar darslarida loyiha faoliyatini tashkil etishning ilmiy-nazariy asoslari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Pedagogik adabiyotlarda loyiha faoliyati o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, muloqot va o'zini boshqarish

ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida ko'rsatiladi. Loyiha faoliyati o'quvchilarni amaliy faoliyatda ishtirok etishga, bilimlarni tahlil qilish va mustahkamlashga, shuningdek, muammolarni hal qilish uchun yangi yondashuvlarni topishga o'rgatadi.

Loyiha metodini qo'llash o'quvchilarning o'zaro hamkorlikda ishlashiga yordam beradi va ular orasida jamoaviy fikr almashinishni rag'batlantiradi. O'quvchilarga birgalikda ishlash va mas'uliyatni bo'lishish imkoniyatini berish loyiha faoliyatining asosiy metodik afzalliklaridan biridir. O'qituvchilar loyiha faoliyatini tashkil etishda o'quvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlash va muammolarni real dunyo bilan bog'lash imkoniyatini yaratadilar.

Pedagogik manbalarda loyiha faoliyatini o'tkazishda o'quvchilarga aniq reja tuzish, maqsad qo'yish, resurslarni taqsimlash va natijalarni taqdim etish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Loyiha faoliyati, shuningdek, o'quvchilarning fikrlarini, qarorlarini asoslashga va boshqa jamoa a'zolari bilan o'z fikrlarini o'zgartirishga o'rgatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot 4-sinf o'quvchilari orasida tajriba-sinov usulida o'tkazildi. Ishtirokchilar tajriba (n=30) va nazorat (n=30) guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhida 8 hafta davomida tabiiy fanlar darslarida loyiha faoliyati asosida ta'lim usullari qo'llanildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy usullar asosida darslar davom etdi. Tajriba guruhida loyiha faoliyatini tashkil etishning quyidagi bosqichlari amalga oshirildi:

1. **Muammo tanlash va aniqlash:** O'quvchilarga tabiiy fanlar mavzusi bo'yicha real dunyodan kelib chiqadigan muammo taqdim etildi (masalan, ekologik muammolar, iqlim o'zgarishi va boshqalar).

2. **Maqsad qo'yish va rejalashtirish:** O'quvchilar jamoaviy ravishda loyiha uchun maqsad qo'yib, uni amalga oshirish uchun reja tuzdilar.

3. **Resurslarni taqsimlash va bajarish:** Loyiha rejasini amalga oshirish uchun zarur resurslar taqsimlandi va o'quvchilar amaliy faoliyatni boshladilar.

4. **Natijalarni tahlil qilish va taqdimot:** O'quvchilar o'z loyihalarini jamoa oldida taqdim etdilar va natijalarni muhokama qilishdi.

5. **Refleksiya va baholash:** Loyiha faoliyati yakunida o'quvchilar o'zlari amalga oshirgan ishni baholadilar va xatolardan o'rganish uchun refleksiya amalga oshirildi[4].

Baholash mezonlari rubrika asosida ishlab chiqildi:

- A) Loyiha rejalashtirish va tashkiliy ko'nikmalar (0–5)
- B) Amaliy faoliyat va tajriba o'tkazish (0–5)
- C) Jamoaviy ish va hamkorlik (0–5)
- D) Taqdimot va xulosa chiqarish (0–5)

Tahlil va natijalar. Quyidagi jadvalda tajriba va nazorat guruhlarining pre-test va post-test natijalari keltiriladi.

Statistik jadval: loyiha faoliyatining natijalarini baholash (M±SD)

Ko'rsatkich (maks. 20) Guruh Pre-test Post-test O'sish

Loyiha rejalashtirish	Tajriba	10.4 ± 2.1	17.5 ± 1.7	+7.1
	Nazorat	10.5 ± 2.0	13.2 ± 2.1	+2.7
Amaliy faoliyat	Tajriba	10.7 ± 2.3	17.8 ± 1.6	+7.1
	Nazorat	10.9 ± 2.2	13.4 ± 2.0	+2.5
Jamoaviy ish	Tajriba	11.2 ± 2.0	17.9 ± 1.6	+6.7
	Nazorat	11.3 ± 2.1	13.5 ± 2.0	+2.2
Taqdimot va xulosa	Tajriba	10.5 ± 2.2	17.4 ± 1.8	+6.9
	Nazorat	10.6 ± 2.3	13.1 ± 2.1	+2.5

Natijalar tajriba guruhida barcha ko'rsatkichlar bo'yicha sezilarli oshganini ko'rsatadi. O'quvchilarning loyiha rejalashtirish, jamoaviy ish va taqdimot ko'rsatkichlarida yuqori o'sish kuzatildi[3].

Muhokama. Loyiha faoliyatining samaradorligi o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativlik, tanqidiy yondashuv va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. Loyiha faoliyatining boshlang'ich bosqichida o'quvchilar muammo aniqladi, reja tuzish, resurslarni taqsimlash va amaliy faoliyatni o'tkazish bo'yicha o'z ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Taqdimot va xulosa chiqarish bosqichida esa o'quvchilar o'z ishlarini samarali taqdim eta olishni o'rgandilar. Refleksiya jarayoni o'quvchilarga o'z faoliyatlarini tahlil qilish va o'zgarishlar kiritish imkonini berdi[1;2].

Amaliyotda loyiha faoliyatining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun aniq reja, maqsadlar va baholash mezonlarini ishlab chiqish, shuningdek, o'quvchilarning fikrlarini tahlil qilish va o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Loyiha faoliyatining o'zgarishlarni yaratishda samarali ekanligi tajriba guruhining yuqori natijalarida aks etdi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun tabiiy fanlar darslarida loyiha faoliyatini tashkil etish pedagogik va metodik jihatdan samarali hisoblanadi. Loyiha faoliyatining ilmiy-nazariy asoslari o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativlik, jamoaviy ishlash va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tajriba natijalari loyiha faoliyatining samaradorligini tasdiqlaydi. Amaliyotda loyiha faoliyatini tizimli ravishda qo'llash o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning o'quv jarayonidagi faolligini kuchaytiradi va muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Dewey J. *Experience and Education*. – New York: Macmillan, 1938.
2. Blumenfeld P.C., Soloway E., Marx R.W., Krajcik J.S., Guzdial M., Palincsar A. *Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning. Educational Psychologist*, 1991.
3. Thomas J.W. *A Review of Research on Project-Based Learning*. – San Rafael, CA: Autodesk Foundation, 2000.
4. Bell S. *Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future*. The Clearing House, 2010.
5. Jonassen D.H. *Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments*. – Educational Technology Publications, 2004.